

DOI: <https://doi.org/10.18485/philologia.2025.23.23.6>

UDC: 821.521.09-31 Сукегава Д.

■ STIGMA I IZOLACIJA PACIJENATA OBOLELIH OD HANSENOVE BOLESTI U JAPANSKOJ KNJIŽEVNOSTI KROZ ANALIZU ROMANA *SLATKA PASTA OD PASULJA* DURIJANA SUKEGAVE

MILICA BULATOVIĆ¹

Univerzitet u Beogradu

Filološki fakultet

Beograd, Srbija

 <https://orcid.org/0009-0000-8443-9931>

Ovaj rad analizira teme stigmatizacije i izolacije povezane sa društvenim odnosom prema lepri, odnosno Hansenovoj bolesti u Japanu, s posebnim naglaskom na njenu književnu reprezentaciju u romanu *Slatka pasta od pasulja* Durijana Sukegave. Lepra, istorijski obeležena snažnom društvenom stigmom i sistematskim institucionalnim odvajanjem obolelih, zauzima posebno mesto u japanskoj kulturnoj i književnoj tradiciji. Zbog vidljivih telesnih promena i trajnih ožiljaka, bolest je poprimila simboličko značenje povezano s nečistoćom, božanskom kaznom i moralnom okaljanošću, što je produbilo fizičku i društvenu marginalizaciju obolelih. Ovakva predstava dodatno je učvršćena kroz biblijski pojam *tsara'ath*, koji se prevodi kao „nečistoća“, naglašavajući ideju da su oboleli istovremeno telesno i moralno odbačeni. Tokom 20. veka u Japanu, oboleli su decenijama bili prisilno izolovani u leprozarijume, što je trajno oblikovalo javnu percepciju bolesti i doprinelo ukorenjivanju društvenih predrasuda. U tom kontekstu, analiza lika Tokue u romanu *Slatka pasta od pasulja* pokazuje kako književnost reflektuje iskustva pojedinaca koji su čitav život proveli na marginama društva. Tokuin narativ otkriva dugoročne psihološke posledice izolacije, ali i mogućnost preobražaja odnosa prema bolesti kroz empatiju, solidarnost i razumevanje. Kombinujući književnu analizu i istorijske uvide, rad ispituje način na koji se fikcija i stvarnost prepliću u prikazu društvene stigme lepree, naročito u japanskom kontekstu u kojem su oboleli često prikazivani kao emocionalno i fizički udaljeni likovi. Sukegavin roman nudi savremeni pogled na ovu temu, ukazujući na mogućnost prevazilaženja barijera i transformisanja predrasuda. Na taj način, lepra se u književnoj reprezentaciji preoblikuje iz simbola društvene izolacije u simbol ljudske otpornosti. Analiza ističe uticaj stigme na lični identitet, emocionalnu stabilnost i potragu za prihvatanjem, doprinoseći savremenom razumevanju bolesti kao složenog fenomena koji obuhvata fizičke, psihološke i društvene dimenzije ljudskog iskustva.

Ključne reči: lepra u književnosti, *Slatka pasta od pasulja*, stigma, Hansenova bolest, japanska književnost, izolacija, Durijan Sukegava.

1 Kontakt podaci (E-mail): milica.bulatovic.d@gmail.com

1. UVOD: KRATAK PREGLED ZAKONA O IZOLACIJI I DRUŠTVENE STIGME LEPRE U JAPANU

Stigma koja se vezuje za lepru dugo je bila značajan faktor u društvenoj marginalizaciji pojedinaca pogođenih ovom bolešću. Istorijski gledano, lepra se razlikovala od drugih bolesti, zbog uticaja koji je imala na značajnu promenu fizičkog izgleda bolesnika, ostavljajući vidljive i trajne ožiljke. Ključni aspekt ove stigmatizacije lepre se može povezati sa biblijskim referencama, naročito sa pojmom *Tsara'ath*, što se prevodi kao *nečistoća* (Gussow/Tracy 1970: 426). Ovo povezivanje lepre sa pojmovima nečistoće i božanske kazne, podstaklo je formiranje društvene slike prema ljudima obolelim od lepre, doživljavajući ih kao moralno okaljane i kažnjene kroz vidljive fizičke ožiljke i izobličenja.

Uprkos značajnim naprecima u medicinskom razumevanju bolesti, lepra i dalje izaziva strah i socijalnu izolaciju na način na koji to ne čine druge bolesti. Pokušaj da se modernim medicinskim saznanjima slika lepre odvoji od ovih drevnih zabluda doveo je do preimenovanja u Hansenovu bolest u 20. veku (Gussow/Tracy 1970: 426). Ovo preimenovanje je imalo za cilj da se bolest odvoji od njenog simboličkog i mitološkog nasleđa, naglašavajući da lepra, kako je danas shvaćena, ima malo sličnosti sa stanjem opisanim u drevnim tekstovima. Međutim, ovaj napor je imao ograničen uspeh u smanjenju društvenih predrasuda.

Lepra je imala značajan uticaj na medicinski i društveni pejzaž Japana od ranog 20. veka. Iako bolest obično nije bila smrtonosna, predstavljala je hronično stanje i mogla je da dovede do veoma vidljivih fizičkih izobličenja i dugotrajnih zdravstvenih problema ako se ne leči na vreme. Japan je 1907. godine doneo *Zakon o prevenciji lepre*, čime je počeo sistematski pristup kontroli bolesti. Ovaj zakon je propisivao izolaciju pacijenata u sanatorijumima, najpre onih koji nisu imali porodičnu ili finansijsku podršku (Hirokawa 2016: 117). Mere izolacije proistekle su iz praktičnih razloga javnog zdravlja, ali takođe i iz uticaja zapadnih ideja o kontroli bolesti. Uprkos globalnim promenama u načinu lečenja, nakon pojave efikasnih terapija poput *Promina* 1943. godine, Japan je zadržao mere izolacije sve do 1996. Ovo kažnjenje u usklađivanju sa međunarodnim standardima lečenja i potpune izolacije, dovelo je do još dublje društvene stigmatizacije, gde su pacijenti postali predmet straha zbog vidljivih deformiteta, a ove predrasude su se širile i na njihove porodice. Čak i nakon ukidanja Zakona o prevenciji lepre, mnogi bivši pacijenti nastavili su da žive u sanatorijumima, ne samo zbog trajnih posledica bolesti, već i zbog svojih poodmaklih godina, budući da su mnogi od njih proveli skoro čitave živote u sanatorijumima (Tsuruwaka/Yokose 2018: 201). Svi ovi faktori su otežavali njihov povratak u društvo.

Kako navode Sato (Sato 2002: 30) i Hirokawa (Hirokawa 2016: 119), u Japanu se zdravlje pojedinca povezivalo sa dobrobiti nacije, pri čemu je kontrola bolesti poput lepre bila shvatana kao ključna za očuvanje zdravlja zemlje, a taj strah je dodatno jačala neizvesnost u pogledu uzroka same bolesti. Pacijenti su zbog toga bili zatvarani u sanatorijume pod izgovorom lečenja i zaštite, ali je ovo takođe odražavalo skoro potpunu društvenu isključenost, predstavljajući ljude sa leprom kao pretnje javnom zdravlju. Iako su postojali određeni pokušaji pojedinaca i zajednice da integrišu obolele od lepre u društvo, politika vlade je naginjala potpunoj institucionalizaciji. Sanatorijumi su postali

mesta ne samo za medicinsku negu, već i za izolaciju pojedinaca, ograničavajući njihov kontakt sa širom populacijom.

Neki sanatorijumi su radili u veoma teškim uslovima, usled velikog broja pacijenata i nedovoljne nege, što je samo pogoršavalo stanje pacijenata u vidu osećaja izolacije i napuštenosti (Hirokawa 2016: 117–128). Iako je zakon o segregaciji ukinut 1996. godine, osećaj i posledice ovog prinudnog odvajanja i dalje su uticali na bivše pacijente, koji su se trudili da se vrate u normalne društvene tokove. Za mnoge od njih, šteta koju su prouzrokovale godine izolacije i društvene isključenosti nije se mogla lako ispraviti. Kako ističe Tanaka (Tanaka 2016: 130), stigma povezana sa leprom, odnosno Hansenovom bolešću, u Japanu je ostala duboko ukorenjena zbog složenog spleta kulturnih, društvenih i naučnih činilaca. Kulturni okvir uključivao je tradicionalna verovanja i simbolička značenja bolesti koja su se prenosila generacijama, dok su društveni faktori obuhvatali institucionalne prakse izolacije i marginalizacije obolelih. Naučni kontekst, naročito u ranijim periodima, dodatno je doprinio stigmatizaciji usled nedovoljno jasnog razumevanja uzroka bolesti i preovlađujućih teorija koje su je poistovećivale sa visokim stepenom zaraznosti. Ova kombinacija faktora stvorila je čvrstu osnovu na kojoj je stigma opstajala decenijama, čak i nakon medicinskog napretka i ukidanja diskriminatornih politika. Do 2014. godine, još uvek je postojalo trinaest nacionalnih sanatorijuma u Japanu, a većinu preostalih pacijenata činila je starija populacija, odavno izlečena od bolesti (Hirokawa 2016: 117).

Tanaka (2016: 134) takođe objašnjava kako veliki deo stigme upravo potiče iz straha od prenošenja bolesti, uprkos činjenici da lepra nije visoko zarazna, što je dovelo do njenog povezivanja sa nečistoćom, dodatno marginalizujući obolele. Pored toga, imperijalne ideologije tog vremena imale su ulogu u pojačavanju ove stigme. S obzirom na to da je lepra viđena kao bolest necivilizovanih, a Japan je, u svom nastojanju da se modernizuje i afirmiše kao svetska sila, želeo da pokaže sposobnost da prevaziđe i izoluje takve bolesti. Ovo je značilo da je lepra tretirana i kao kolonijalno pitanje, kako unutar Japana, tako i u njegovim kolonijama, što je dodatno učvrstilo percepciju da su oboleli ne samo izopšteni iz društva, već i iz ideala moderne civilizacije. Izolacija pacijenata često je bila opravdavana kao mera u njihovu korist, pružajući im negu daleko od društvene osude. Međutim, društvena percepcija pacijenata sa leprom kao onih koji se čine „neljudski“, lišavala ih je individualnosti i identiteta (Tanaka 2016: 141–142).

Upravo je kombinacija drevnih moralnih sudova, vizuelnih obeležja bolesti i istorijskog povezivanja lepre sa marginalizovanim populacijama, ojačala njenu stigmu na globalnom nivou (Gussow/Tracy 1970: 445).

Njeno prevazilaženje ne može se svesti isključivo na medicinske intervencije, već zahteva i kritičko preispitivanje kulturnih narativa i istorijski ukorenjenih predstava koje nastavljaju da oblikuju javnu percepciju ove bolesti. Iz ovog razloga je 2007. godine otvoren Nacionalni muzej Hansenove bolesti u gradu Higašimurajami u prefekturi Tokio, koji nudi jedinstven i složen pogled na istorijski odnos Japana sa ovom bolešću. Kroz izložbe, muzej teži da prikaže duboko isprepletanu istoriju politike javnog zdravlja i socijalne diskriminacije sa kojom su se suočavali pacijenti sa leprom, ali i njihovu upornost sa kojom su se borili za svoja prava (Burns 2012: 297).

Prikaz načina života pacijenata sa leprom u sanatorijumima u Japanu, kako je detaljno i slikovito opisano u romanu *Slatka pasta od pasulja* (Durijan Sukegava),

odražava mnoge istorijske činjenice koje su zadesile obolele od lepre. Roman prikazuje život bivše pacijentkinje, Tokue, čija prošlost nastavlja da je proganja uprkos odavnom izlečenju od bolesti. *Slatka pasta od pasulja* osvetljava duboko ukorenjene društvene predrasude sa kojima se Tokue suočava, ukazujući na izolaciju, strah i izopštenost koju su iskusili oboleli od lepre u Japanu. Roman snažno ilustruje kako ti stavovi, ukorenjeni u društvenim narativima vekovima unazad, i dalje utiču na pojedince na ličnom i zajedničkom nivou, pružajući dirljivu refleksiju o tome kako stigma vezana za lepru prevazilazi medicinsku sferu i ulazi u područje kulturnog pamćenja i identiteta.

2. GENEZA KNJIŽEVNOSTI O LEPRI I NJEN UTICAJ NA TOKOVE JAPANSKE KNJIŽEVNOSTI

Fenomen književnog stvaralaštva koje nastaje unutar specifičnih, zatvorenih zajednica posebno dolazi do izražaja kada su teme vezane za bolest i društvenu izolaciju. U radu Suzan L. Berns „Pretvaranje bolesti u identitet: Pisanje ‘književnosti o lepri’ u modernom Japanu” razmatra se geneza književnog pravca zasnovanog na iskustvima osoba obolelih od lepre koje su boravile u japanskim leprozarijumima (Burns 2004: 192). Ova vrsta književnog stvaralaštva, koja je naročitu prepoznatljivost stekla tokom tridesetih godina 20. veka, razvila se u sadejstvu sa tadašnjim medicinskim narativima i društveno-političkim prilikama, stvarajući spoj umetničkog izraza i svedočenja marginalizovanih pojedinaca. Njena važnost za tok japanske književnosti, ali i za šire kulturne rasprave, ogleda se u tome što bolest i lični identitet postaju središnje teme, kroz koje se osvetljavaju problemi društvene isključenosti, iskustva patnje, ali i snaga ljudske izdržljivosti i prilagodljivosti.

Nastanak ovakve književnosti neposredno je povezan sa otvaranjem državnih leprozarijuma nakon donošenja pomenutog Zakona o prevenciji lepre, koji je u Japanu propisivao trajnu izolaciju obolelih. Takva politika dodatno je učvrstila društvenu stigmą vezanu za bolest. Ipak, upravo u okviru tih zatvorenih zajednica razvila se nova književna tradicija: pacijenti su počeli da pišu prozna dela u kojima su beležili lična iskustva, unutrašnje borbe i posledice koje je izolacija imala na njihovu psihu. Berns objašnjava da ta dela nisu predstavljala samo oblik ličnog izražavanja, već su postala temelj jednog zasebnog književnog žanra (Burns 2004: 192–194). Termin „književnost o lepri” afirmisan je naročito kroz radove Tamia Hođa (Tamio Hojo, 1914–1937), stanovnika leprozarijuma, koji je u periodu između 1935. i 1937. godine, objavio niz kratkih priča u uglednim japanskim časopisima. Njegova dela, među kojima su „Prva noć života” i „Porodica gubavaca”, skrenula su pažnju javnosti na svakodnevicu i unutrašnja previranja ljudi obolelih od lepre, otkrivajući čitaocima svet skriven iza zidina leprozarijuma. Ova književnost bila je prožeta introspektivnim tonom, naglašavajući teme identiteta, egzistencijalne patnje i otuđenja izazvanih bolešću i prisilnom izolacijom.

Brzo širenje žanra ostavilo je dubok trag i na književne tokove i na društvenu svest. Bolest i lična patnja postale su okosnica novih narativnih formi, omogućavajući autorima da istraže slojevita pitanja stigmatizacije, socijalnog isključivanja i kolektivne percepcije bolesti. Prema analizi Suzan L. Berns, ovakvo književno stvaralaštvo otvorilo je prostor za izražavanje glasova potisnutih predrasudama i institucionalnim politikama, dok je istovremeno reflektovalo šire kulturne napetosti u vezi sa zdravljem, čistoćom i strahom

od kontaminacije, karakteristične za japansko društvo tog perioda. Istovremeno, nosilo je slojevitu poruku: s jedne strane, bilo je oblik protesta protiv surovih uslova izolacije i društvene stigmatizacije, a s druge je predstavljalo leprozarijume i kao prostore u kojima su pacijenti, uprkos fizičkoj i društvenoj patnji, uspevali da izgrade funkcionalne zajednice i pronađu osećaj smisla (Burns 2004: 199–206).

Takva dvosmislenost prepoznatljiva je u mnogim delima iz ovog korpusa, gde se često istražuje napet odnos između čežnje za slobodom i osećaja sigurnosti i reda koji su pružale same institucije. Jedan od najupečatljivijih aspekata ovog književnog žanra je njegovo reflektovanje psihološkog uticaja zatvorenosti i stigmatizacije. U delu Tamia Hođa, likovi se često suočavaju sa gubitkom svoje ljudskosti i društvenom smrću koja prati dijagnozu lepre. U njegovoj priči „Prva noć života“, protagonisti je saopšteno da se sa pojavom lepre „njegova 'ljudskost' uništava“ (Burns 2004: 203–204).

Tema dehumanizacije je stalno prisutna u književnosti o lepri, gde su pacijenti primorani da se suoče sa ne samo fizičkim razaranjem koju ova bolest donosi, već i sa društvenim odbacivanjem i izolacijom koja je „prati“. Međutim, ova naracija se često završava redefinicijom identiteta, gde likovi pronalaze novu svest o sebi unutar granica svoje bolesti i izolacije.

Osim svoje neposredne važnosti kao žanra protesta, književnost o lepri je postala snažna metafora u japanskoj književnosti za istraživanje šireg kako egzistencijalnog tako i društvenog konteksta. U delima takozvane čiste književnosti *dun bungaku* (jun bungaku), lepra se koristi kao simbol sudbine, moralne korupcije ili društvenog propadanja. Na primer, u romanu Ričija Jokomicua (Riichi Yokomitsu, 1898–1947) *Kočija* (*Basha*), lepra predstavlja neobjašnjivost sudbine i neizbežne sile koje oblikuju ljudske živote. Slično tome, u delu Kensakua Šimakija (Kensaku Shimaki, 1903–1945) *Lepra* (*Rai*), bolest se koristi za istraživanje tema političke posvećenosti, moralnog propadanja i krhkosti ljudskog integriteta pod pritiskom (Burns 2004: 194–198). Ovakva dela, napisana od strane autora van leprozarijuma, pokazuju sam uticaj ovog žanra na širu japansku književnost, gde lepra postaje simbol ne samo bolesti, već i dubljih društvenih kriza.

Berns se takođe osvrće i na književni prikaz lepre posebno u misterijama i *čistoj književnosti*, gde odražava širu kulturnu opsesiju pitanjima kontaminacije, čistoće i moralnog propadanja. Priče poput „Skladište“ („Dozo“) i „Gubavi demon“ („Raiki“) prikazuju obolele od lepre kao figure užasa i fascinacije, koristeći bolest kao narativno sredstvo za pojačavanje napetosti i moralnih preispitivanja (Burns 2004: 196–197).

Važno je prepoznati da je sam sistem leprozarijuma imao presudnu ulogu u oblikovanju književnosti o lepri. Pored osnovne funkcije lečenja i izolacije, ove institucije su aktivno podsticale književno stvaralaštvo organizovanjem literarnih konkursa i izdavanjem časopisa u kojima su pacijenti mogli objavljivati svoja dela. Takva praksa otvarala je prostor za izražavanje, ali je istovremeno nosila i određene ograničavajuće mehanizme. Naime, iako su leprozarijumi pružali platformu pacijentima-piscima, kontrola nad sadržajem i institucionalna cenzura često su oblikovali konačni izgled tih dela.

Prema zapažanjima Suzan L. Berns, tekstovi nastali unutar ovih ustanova neretko su bili prožeti težnjom da se leprozarijumi prikažu u pozitivnom svetlu kao mesta nege i rehabilitacije, što je kod pojedinih pacijenata izazivalo osećaj nezadovoljstva i neslaganja (Burns 2004: 196, 201).

Pacijenti-autori, poput Tamia Hođa, nastojali su da objavljuju svoja dela izvan kontrole leprozarijuma. Dok su drugi, poput Đosei Učida (Josei Uchida, 1922–1946) sa pričom „Hobotnica“ (“Octopus”), manevrišući unutar ograničenja institucionalne cenzure, ipak uspevali da prenesu surove realnosti života. Ova dela su često prikazivala fizičku i emocionalnu cenu bolesti u detaljnim opisima, osporavajući leprozarijume kao mesta lečenja i nege (Burns 2004: 202). Nasleđe književnosti o lepri prevazilazi njen neposredni istorijski kontekst. Ona predstavlja ključni trenutak u japanskoj književnoj istoriji kada je bolest postala centralna tema za istraživanje šireg pitanja identiteta, ljudskosti i društvene isključenosti. Ovaj žanr ne samo da je dao glas marginalizovanima, već je uticao i na glavnu struju književnosti, uvodeći nove načine razmišljanja o odnosu pojedinca i društva, tela i identiteta, bolesti i naracije.

Obnovljeno interesovanje za ovaj književni žanr, jasno uočljivo kroz objavljivanje zbirke *Collected Works of Hansen Disease Literature*, koju je 2002. godine izdala izdavačka kuća Koseiša (Koseisha), potvrđuje njegovu trajnu relevantnost i sposobnost da komunicira sa savremenim čitaocima (Burns 2004: 191). Ovi tekstovi ne funkcionišu samo kao istorijsko svedočanstvo o jednom specifičnom obliku marginalizacije, već i kao univerzalno upozorenje na posledice isključivanja i društvene izolacije. Kako primećuje Berns, Japan se i dalje suočava sa nasleđem svojih nekadašnjih politika prevencije lepre, počev od zakona iz 1907. i njegovih kasnijih dopuna iz 1931. i 1953. godine, a određene metodološke obrasce prenosi na rešavanje novih javnozdravstvenih i društvenih problema, književnost o lepri zadržava izuzetnu moć da podseti na cenu koja se plaća kada se strah i stigma postave iznad ljudskosti (Burns 2004: 196). Njena vrednost ne leži samo u opisu patnje i izolacije, već i u prikazima otpornosti, solidarnosti i unutrašnje snage, čime se gradi most između prošlih iskustava i savremenih pitanja koja se tiču prava, dostojanstva i društvene pravde.

Slično tome, roman *Slatka pasta od pasulja* stavlja u prvi plan život Tokue Joši, bivše pacijentkinje obolele od lepre, kako bi se osvrnuo na upornu stigmu povezanu sa Hansenovom bolešću čak decenijama nakon ukidanja zakona. Njen život, oblikovan decenijama izolacije, dobija novu dimenziju kroz njenu sposobnost da pronađe utehu i smisao u pravljenju slatke paste od pasulja.

Koncept književnog stvaralaštva kao oblika protesta, ali i načina da se afirmiše život, je ključan kako za književnost o lepri uopšte, tako i za specifičan slučaj romana *Slatka pasta od pasulja*. Priča glavne junakinje Tokue potvrđuje njenu ljudskost i sposobnost da pronađe radost uprkos izolaciji iz društva, veoma slično kao što su pacijenti leprozarijuma kroz svoje pisanje nastojali da pokažu da su njihovi životi i dalje ispunjeni smislom.

Roman razotkriva arbitrarnu prirodu društvenih prepreka, naglašavajući kako Tokue, iako više nije zarazna, ostaje obeležena svojom prošlošću u očima društva. Ova kritika odražava društvenu dinamiku o kojoj govori Berns, gde su osobe obolele od lepre bile gurnute na marginu i izložene diskriminaciji na svim nivoima društva.

Paralela između analize književnosti o lepri i Sukegavinog romana *Slatka pasta od pasulja* leži u njihovom zajedničkom fokusu na presek bolesti, identiteta i društvenog odbacivanja, kao i na tome kako pojedinci i zajednice pokušavaju da prevaziđu ove izazove kroz kreativno izražavanje, ličnu transformaciju i tihe činove otpora.

3. TEORIJSKI I KNJIŽEVNI PRISTUPI DESTIGMATIZACIJI LEPRE NA PRIMERU ROMANA *SLATKA PASTA OD PASULJA* DURIJANA SUEGAVE

Teorijski pristup destigmatizaciji lepre usmeren je na razgradnju i osporavanje višeslojnih kulturnih i društvenih predrasuda koje su se kroz istoriju vezivale za ovu bolest. Osnovna premisa ovog pristupa jeste da poreklo stigme ne počiva na medicinskim činjenicama, već na dugotrajnom nizu istorijskih zabluda, pogrešno tumačenih religijskih tekstova i kolektivnih strahova ukorenjenih u društvenoj svesti. U različitim istorijskim razdobljima, lepra je bila opterećena simbolikom moralne iskvarenosti i božanske kazne, pri čemu je jedan od ključnih uzroka takvih tumačenja bilo pogrešno povezivanje sa biblijskim pojmom *Tsara'ath*, već obrađenim u uvodnom delu ovog rada.

Takva interpretacija dodatno je učvrstila viševekovno verovanje da su oboleli ne samo fizički obeleženi bolešću, već i trajno isključeni iz društva i lišeni moralnog dostojanstva. Na taj način, lepra je u kolektivnoj svesti postala sinonim za dvostruku marginalizaciju: telesnu i etičku (Gussow/Tracy 1970: 447).

U romanu *Slatka pasta od pasulja*, ovakvo viđenje lepre kao moralne kazne osvetljeno je kroz reči glavne junakinje Tokue, čiji narativ razotkriva duboku bol i nepravdu koju stigma uzrokuje.

Božja kazna - tako su je zvali. Znaš, neki ljudi su čak govorili da je to kazna za grehe iz prethodnog života. Ukoliko bi je neko dobio, pozivani su policija i stručnjaci za javno zdravlje, nakon čega bi usledila opšta dezinfekcija. Bilo je grozno i za porodicu. Užasno su se stideli toga. (Suegava 2024: 103)

Koncept destigmatizacije lepre razvijen je kao odgovor na vekovima nagomilane društvene i kulturne predrasude koje su ovu bolest pratile gotovo podjednako istrajno kao i njeni fizički simptomi. U središtu ovog pristupa nalazi se ideja da je lepra, prema savremenim medicinskim saznanjima, izlečiva i slabo prenosiva, što dovodi u pitanje opravdanost stroge društvene izolacije i dugotrajnog obeležavanja obolelih. Zastupnici teorije naglašavaju da promena društvene percepcije zahteva objedinjeno delovanje obrazovnog sistema, naučne komunikacije i javnozdravstvenih politika, kako bi se smanjila marginalizacija osoba pogođenih bolešću. Gusou i Trejsi naglašavaju da društveni teret stigme često prevazilazi neposredne posledice same bolesti, ističući da upravo negativne društvene reakcije, izolacija i diskriminacija mogu imati dugotrajniji i dublji uticaj na život obolelih od samih fizičkih simptoma (Gussow/Tracy 1970: 426).

Ovaj pristup polazi od saznanja da su brojna ukorenjena verovanja o lepri, poput predstave o njenom božanskom poreklu ili uverenja o izuzetnoj zaraznosti, proizvod istorijskih zabluda, među kojima značajno mesto zauzima pogrešna identifikacija sa biblijskim pojmom *Tsara'ath*. Savremena nauka odbacuje takva tumačenja, naglašavajući da su ona više odraz straha i neznanja nego medicinske realnosti. Proces destigmatizacije stoga podrazumeva sistematsko pružanje proverenih informacija i javnu raspravu kojom bi se umanjile predrasude i poniženje koje su oboleli, kroz istoriju, trpeli (Gussow/Tracy 1970: 446).

Ipak, primena ove teorije nije lišena prepreka. Kritičari upozoravaju da se ona neretko fokusira na ispravljanje faktografskih netačnosti, dok zanemaruje dublje emocionalne i kulturne obrasce u kojima stigma opstaje. Prema ovim stavovima, Gusou i Trejsi objašnjavaju da je problem ukorenjen i u psihološkim mehanizmima kolektivnog straha, koji ne nestaju lako pod uticajem novih saznanja. Bez adresiranja tih slojeva, naponi za destigmatizaciju mogu ostati ograničeni i nedovoljno delotvorni (Gussow/Tracy 1970: 427–430).

Refleksije ove teorije jasno su prisutne i u savremenoj književnosti. Roman *Slatka pasta od pasulja* pruža intiman uvid u to kako istorijski nasleđena stigma nastavlja da oblikuje živote bivših pacijenata, čak i kada fizički tragovi bolesti nestanu. Kroz priču se osvetljava ne samo društvena distanca, već i duboki osećaj izolacije i unutrašnje patnje, koji nadilaze medicinski aspekt bolesti i svedoče o trajanju kulturnih predrasuda.

Sentaro je razmišljao da odštampa neke članke koje je pročitao na internetu i da ih pokaže vlasnici. Bolest je bila potpuno iskorenjena u Japanu, tako da je jednostavno bilo nemoguće da Tokue bude izvor zaraze decenijama nakon izlečenja. Da li bi trebalo da joj na to skrene pažnju? Nije bio siguran da bi tako direktan pristup dao rezultate u njenom slučaju. Kada bi jednostavno rekao da, u medicinskom smislu, nema razloga za brigu, to ne bi popravilo štetu koju su zbog bolesti pretrpeli Tokueini prsti. A njeni prsti su ono što su ljudi viđali. (Sukegava 2024: 91)

Kroz ovakve narative, teorija destigmatizacije dobija opipljiv i slikovit izraz, jer na konkretnim primerima osvetljava duboki jaz između medicinske stvarnosti i ukorenjene društvene percepcije. Istovremeno, oni jasno pokazuju koliko je proces destigmatizacije bolesti poput lepre složen i višeslojan, jer se ne ograničava samo na širenje tačnih informacija, već podrazumeva i suočavanje sa duboko usađenim strahovima, kulturnim obrascima i institucionalnim praksama koje održavaju predrasude.

4. ANALIZA DRUŠTVENE REINTEGRACIJE OBOLELIH OD HANSENOVE BOLESTI U JAPANU KROZ LIK TOKUE U ROMANU *SLATKA PASTA OD PASULJA*

Dugotrajna izolacija kojoj su osobe obolele od Hansenove bolesti bile izložene, često u periodima koji su trajali i po nekoliko decenija, oblikovala je njihove živote na način koji je ostavljao duboke i trajne posledice na psihološkom, društvenom i duhovnom planu. Snažna stigma, ukorenjena u istorijskim predrasudama i nerazumevanju prirode bolesti, služila je kao temelj za donošenje zakona i sprovođenje institucionalnih politika koje su podrazumevale prisilno odvajanje pacijenata od njihovih porodica i šire zajednice. Takva praksa najteže je pogađala one koji su u izolaciju dospeli u adolescenciji ili ranoj odrasloj dobi, jer im je time uskraćena mogućnost da razviju socijalne veze, izgrade lični identitet i ostvare svoje životne planove. Umesto podrške i inkluzije, suočavali su se sa zatvorenošću prostora sanatorijuma, tišinom koja je pratila svakodnevicu i teretom dugotrajne usamljenosti, što je dodatno učvršćivalo osećaj odsečenosti od sveta (Yamao *et al.* 2016: 2).

Povratak u društvo, kada bi do njega došlo, bio je dvostruko opterećenje. Trebalo je živeti sa posledicama bolesti, njenim fizičkim promenama i ograničenjima, i istovremeno

se suočiti sa pogledima i predrasudama koji su nastavili da ih prate. Jamao nam prikazuje kako svedočanstva starijih pacijenata otkrivaju koliko je proces ponovnog uklapanja bio složen: između unutrašnje snage i krhkosti, između potrebe da se živi dalje i sećanja koja to otežavaju (Yamao *et al.* 2016: 2). U sećanjima se često pojavljuje osećaj dubokog duhovnog bola ne samo zbog telesnih simptoma, već i zbog trajnog osećaja odbačenosti i napuštenosti od strane sveta kojem su nekada pripadali (Yamao *et al.* 2016: 11).

U tom zatvorenom prostoru, međutim, nastajale su zajednice koje su, iako oblikovane prisilom, pružale strukturu i podršku. Unutar zidova sanatorijuma stvarali su se društveni sistemi, prijateljstva i neformalne mreže uzajamne pomoći. Takav prikaz posebno dolazi do izražaja u romanu *Slatka pasta od pasulja*, u kojem je Tenšoen, sanatorijum u kome je živela Tokue, opisan kao mala, samoodrživa zajednica. To nije bio samo bolnički prostor, već čitav mali svet sa sopstvenim pravilima. Stanovnici su štampali vlastiti novac, vodili radionice, formirali udruženja stanara (Sukegava 2024: 146). Sve to omogućavalo je stanovnicima da, barem prividno, održe osećaj normalnog života, čak i kada ih je spoljašnji svet odbacivao.

Veze nastale unutar takvih zajednica bile su temelj preživljavanja. Kontakti sa drugim pacijentima, a u retkim slučajevima i sa porodicom, pomagali su u očuvanju emocionalne ravnoteže (Yamao *et al.* 2016: 12). Preuzimanje vodećih uloga u vidu organizovanja zajedničkih aktivnosti, pružanja podrške drugima, davalo je smisao, ali i pomagalo očuvanju osećaja ličnog identiteta u trenucima kada je spoljašnji svet bio izgubljen (Yamao *et al.* 2016: 3).

Jamao objašnjava kako ukidanje zakona o izolaciji 1996. godine je otvorilo mogućnost povratka u društvo, ali nije izbrisalo strah od ponovnog odbacivanja. Mnogi su ostali oprezni, birajući da žive na distanci od svojih porodica ili lokalnih zajednica (Yamao *et al.* 2016: 14). Ipak, oni koji su se odlučili na povratak gradili su nove odnose sporo, sa dozom opreza, ali i sa tihim optimizmom. Njihova iskustva svedoče o izuzetnoj otpornosti i snazi duha, uprkos decenijama izgubljenog vremena.

U poređenju sa romanom *Slatka pasta od pasulja*, jasno se vidi da je bol višedecenijske izolacije i težina reintegracije ključna osovina lika Tokue. Kroz njenu priču otkriva se da prava borba ne prestaje onog trenutka kada bolest prestane da ugrožava telo, već se nastavlja u tišini pogleda drugih ljudi i u tihom preispitivanju sopstvenog mesta u svetu.

Bilo je prekasno. U trenutku u kome mi je rečeno da prvi put nakon mnogo decenija mogu da uđem u društvo i krenem iz početka, to je bilo preteško. Da sam oslobođena dvadeset godina ranije, možda bih uspela da napolju započnem novi život. Mnogo nas je bilo u takvoj situaciji, imali smo šezdeset i sedamdeset godina, i za nas je bilo prekasno. Nakon što smo doživeli radost slobode i boravka u svetu, otkrili smo da, što smo srećniji, to smo više osećali bol zbog izgubljenog vremena i života koji se ne mogu nadoknaditi. (Sukegava 2024: 237)

Među najupečatljivijim motivima u romanu izdvaja se paralela između fizičke i unutrašnje, emotivne izolacije, oličena u liku kanarinca Marvija. Njegovo postojanje unutar uskog prostora kaveza, nametnutog povredama koje su mu oduzele mogućnost letenja, postaje ogledalo sudbine Tokue i svih onih koji su, zbog Hansenove bolesti, decenijama živeli iza zidova sanatorijuma. Marvijev kavez, poput zidova leprozarijuma,

nije bio samo granica u prostoru, već granica slobode, granica u osećaju pripadnosti, granica u životu.

Ova slika ptice koja ne može da poleti prerasta u širu metaforu o psihološkom i emotivnom teretu dugotrajne izolacije. Kavez postaje simbol nevidljivih lanaca koje stigma i strah nameću čoveku, čak i kada fizička bolest više nije prisutna. U toj slici sabrana je suština romana, gde se postavlja pitanje: šta se dešava sa identitetom kada je sloboda uskraćena, ne zbog onoga što jesi, već zbog onoga što drugi misle da jesi.

Tokue, u jednom od svojih pisama Sentaru, otkriva trenutak kada je odlučila da oslobodi Marvija. Njegovo uporno cvrkutanje i neprestano okretanje ka spoljašnjem svetu podsetilo ju je na godine kada je i sama čeznula da izađe iz sanatorijuma, da udahne vazduh slobode bez dozvole ili straha. Shvatila je da bi držanje ptice stvorene za nebo bilo isto što i držati čoveka iza zidova usled predrasuda.

Iako je znala da Marvi, oslobođen, možda neće preživeti bez ljudske brige, Tokue je verovala da sloboda, makar i kratka, ima veću vrednost od sigurnosti koja dolazi s okovima. Njegov let bio je, na neki način, i njen - tih, oprezan i možda kratak, ali ispunjen onim što je nedostajalo tokom godina zatočeništva, a to je osećaj pripadnosti u otvorenom svetu.

Prvo moram da se izvinim što sam tako rano oslobodila Marvija, mada sam obećala da ću se starati o njemu. Što sam više slušala njegovo cvrkutanje, to sam bila sigurnija da traži da bude pušten napolje. Oklevala sam razmišljajući o Vakani, ali pošto sam i sama propatila zbog toga što nisam mogla da izađem napolje, smatrala sam da ne postoji nijedan razlog da neko živo stvorenje s krilima držim zaključano u kavezu. (Sukegava 2024: 231–232)

Povratak Tokue u društvo odvija se kroz složen i postepen proces, ali umesto da dopusti da je dugogodišnja izolacija pretvori u ogorčenu osobu, ona bira da svetu priđe sa blagošću i strpljenjem. Njena unutrašnja snaga leži u sposobnosti da sačuva ljudskost i osećaj dostojanstva, uprkos tome što je društvo često svodilo na identitet bivše pacijentkinje obolele od Hansenove bolesti. Odluka da prihvati posao u prodavnici *dorajakija* predstavlja prekretnicu u njenoj reintegraciji. Iako primećuje nelagodnost vlasnice i Sentarovu početnu rezervisanost, ona odgovara s razumevanjem i empatijom, odbijajući da dozvoli da tuđa mišljenja i predrasude određuju njenu vrednost.

Ova tiha, nenametljiva otpornost omogućava joj da istraje u građenju značajnih odnosa, što na kraju dovodi do toga da osvoji Sentarovo poverenje i prijateljstvo. Kroz svoje delovanje Tokue pokazuje da društvena reintegracija ne počiva samo na spremnosti drugih da nekoga prihvate, već i na čvrstom očuvanju sopstvenog identiteta i integriteta. Njena sposobnost da se suoči s predrasudama bez odricanja od autentičnosti osvetljava ključne tematske slojeve romana, tj. otpornost, dostojanstvo i moć saosećanja.

Upravo tim optimističnim pogledom na svet, Tokue postaje izvor inspiracije za Sentara, pomažući mu da uoči lepotu u jednostavnim, svakodnevnim trenucima i ohrabrujući ga da potraži oproštaj i unutrašnje izlječenje za greške iz prošlosti.

Zato sam pravila slatkiše. Pravila sam poslastice za sve one koji su živeli sa tugom gubitka. I zato sam bila sposobna da živim svoj život. Sentaro, tvoj život ima

značenje. Vreme tokom koga si propatio iza rešetaka, tvoje otkriće dorajakija - verujem da sve to ima svoju svrhu. Sva iskustva se sažimaju u život koji si samo ti mogao živeti. Sigurna sam da će doći dan u kome ćeš moći da kažeš: ovo je moj život. Možda nikad nećeš postati pisac ili vrhunski stručnjak za dorajaki, ali verujem da će doći vreme u kome ćeš moći da stojiš uspravno, onakav kakav jesi, na sebi svojstven način. (Sukegava 2024: 238)

Iako se Tokue sve više uključuje u rad prodavnice i stvara jake veze sa Sentarom i mušterijama, njena prošlost kao pacijentkinje obolele od lepre i dalje je prati.

Čak i Sentaro, koji u početku deluje otvorenije od drugih, pokazuje trenutke predrasuda kada Tokue dolazi na posao sa simptomima poput kašlja i čestog brisanja nosa maramicom. Ovaj trenutak ukazuje na to kako, i pored lične povezanosti, predrasude mogu izroniti čak i kod onih koji se trude da budu saosećajni. Sentarova reakcija odražava složenost procesa reintegracije, gde strah i stigma često nadvladavaju racionalno razumevanje bolesti:

Zastala je i glasno kinula, nakon čega je ponovo izvukla maramicu kako bi obrisala nos. „Prehlade su u ovo doba godine baš uporne.“ Tokue se iznenada nasmešila. „To je bilo naređenje od njega, upozorenje da ga ne pominjem po zlu.“ Sentaro je ljubopitljivo pogledao u Tokue. (Sukegava 2024: 144)

Međutim, kasnije se razjašnjava da su njeni simptomi bili posledica upale pluća, potpuno nevezane za njeno prethodno stanje, što dodatno naglašava postojanost društvenih predrasuda uprkos medicinskom znanju i važnost razlikovanja nepovezanih zdravstvenih stanja. Još jedan značajan trenutak u romanu, koji ilustruje Sentarove predrasude, dešava se kada mu Tokue ponudi keks iz ruke, na kojoj su vidljivi ožiljci od bolesti. Dok mu pruža keks, Sentaro se suočava sa vizuelnim podsetnikom na njeno prethodno oboljenje, zbog čega na trenutak okleva. Njegova početna reakcija odražava duboko ukorenjene društvene strahove i stigme vezane za lepru, uprkos njegovoj ličnoj vezi sa Tokue. Ipak, nakon kratkog trenutka sumnje, on prevazilazi svoju neodlučnost i prihvata keks, što predstavlja suptilan nagoveštaj unutrašnjeg sukoba koji proživljava između društvenih predrasuda i svog rastućeg razumevanja Tokue kao osobe. Ovaj ključni trenutak naglašava složene dinamike stigme i prihvatanja koje prožimaju roman, dodatno ističući emotivne i psihološke borbe sa kojima se suočavaju oba lika:

„Francuski biskvit, vrlo tanak i hrskav“, odgovorila je Tokue, dodajući po jedan Sentaru i Vakani. „Ima u sebi badem i pomorandžu. Vrlo se lako pravi.“... Sentaro je uzeo biskvit i primeo ga ustima. Bila bi laž reći da nije oklevao, ali čim je biskvit dodirnuo njegove usne, bogata citrusna aroma razvejala je sve sumnje. (Sukegava 2024: 140)

Ovi odlomci u romanu ističu duboko ukorenjene predrasude i diskriminaciju sa kojom su se suočavali oboleli od lepre, čak i dugo nakon što su izlečeni i ne predstavljaju zdravstvenu pretnju za druge. Na kraju, Tokue je primorana da prestane da radi u prodavnici jer mušterije počinju da je izbegavaju, plašeći se da njeno prisustvo može nekako ugroziti njihovo zdravlje.

Takođe, u romanu *Slatka pasta od pasulja*, mesec se pojavljuje kao snažan simbol, korišćen da izrazi prosvetljenje i promenu načina gledanja na svet. Jedna od ključnih scena nastaje kada Tokue pripoveda o svom susretu sa punim mesecom, opisujući kako je taj trenutak preoblikovao njeno shvatanje života i sopstvene uloge u njemu. Tokom usamljene šetnje šumom, pod blistavim mesečevim svetlom, osetila je duboku povezanost sa prirodom i celinom sveta oko sebe. To iskustvo postalo je prelomna tačka u njenoj unutrašnjoj borbi. Pomoglo joj je da se oslobodi osećaja tereta zbog godina provedenih u sanatorijumu i nemogućnosti da ispuni očekivanja društva o tome šta znači „koristan” život. U njenoj priči mesec „šapuće”, otkrivajući joj spoznaju da i samo posmatranje i doživljavanje sveta može biti jednako vredan doprinos postojanju.

U poslednjem pismu upućenom Sentaru, Tokue se osvrće na ceo svoj život, nudeći poruku koja prevazilazi lična iskustva i postaje univerzalna. Baš kao što puni mesec razbija tamu i osvetljava noć, ona pronalazi smisao u samoj svesnosti o svetu, prihvatajući ideju da život poseduje vrednost i izvan konvencionalnih mera uspeha ili produktivnosti. Iako otvoreno priznaje bol i nepravdu koje je doživela zbog stigme svoje bolesti, završava sa mirom u srcu, pomirena sa sopstvenim postojanjem.

Ne mogu da ti objasnim koliko puta sam poželela da sam mrtva. Duboko u sebi verovala sam da život nema vrednost ukoliko osoba nije koristan član društva. Bila sam uverena da se ljudi rađaju kako bi bili na usluzi svetu i drugim ljudima. Međutim, u jednom trenutku se to promenilo jer sam se ja promenila. Jasno se toga sećam. Te noći je mesec bio pun, a ja sam se sama šetala kroz šumu. Tad sam već počela da osluškujem šapate drveća i glasove insekata i ptica. Te noći je mesec bacao svoju belu sjajnu svetlost na sve oko mene, a delovalo je kao da energija izbija iz drveća koje se njiše na vetru. Dok sam bila sama na toj stazi u šumi, našla sam se licem u lice s mesecom. Oh, i kako je samo prelep bio taj mesec! Očarao me je. Naveo me je da zaboravim sve patnje zbog ove bolesti i to da sam zatočena i da nikada neću izaći odavde. Potom mi se učinilo da sam čula glas koji kao da je šapatom dopirao od meseca. Rekao je:

Želeo sam da me vidiš.

Zato ovako sijam.

Od tog trenutka sam sve počela da posmatram na drugačiji način. Da mene nije ovde, ni meseca ne bi bilo ovde. Ni drveća. Ni vetra. Ukoliko nestane moj pogled na svet, onda nestaje i sve ono što vidim. To je tako jednostavno.

...

Počela sam da shvatam da smo se rodili kako bismo videli i čuli svet. I to je sve što ovaj svet želi od nas. Nema veze što nikad nisam bila nastavnica ili deo radne snage, moj život je imao smisla. (Sukegava 2024: 233–235)

Završnica romana, obeležena njenom iznenadnom smrću, donosi snažan i emotivan epilog koji u sebi sabira glavne tematske niti priče - duboku ljudsku povezanost i neponovljivu vrednost svakog života. Iako je njen rad u prodavnici *dorajakija* trajao kratko, Tokuein uticaj nadilazi vreme koje je provela tamo. Trag koji ostavlja u životima onih koji su je upoznali ostaje postojan, oblikovan njenom tihom

istrajnošću, dobrotom i mudrošću. U svom poslednjem pismu, ona ne podučava samo Sentara, već i čitaoca, prenoseći lekcije o empatiji, prihvatanju i pronalaženju lepote čak i usred životnih teškoća. Njena smrt još snažnije ističe centralnu poruku romana, a to je da je vrednost svakog pojedinca neotuđiva, bez obzira na predrasude koje ga prate. Motiv meseca, prisutan kroz ceo roman, ovde dostiže svoj simbolički vrhunac. Mesec postaje znak oslobođenja i unutrašnjeg mira, odražavajući lični put Tokue ka prevazilaženju društvene stigme. Njena sposobnost da prepozna lepotu njegovog večnog postojanja, neokrnjenog spoljnim osudama, simbolizuje njeno uzdizanje iznad ograničenja koja su joj bila nametnuta. Vrhunac ove simbolike ostvaruje se u sceni kada Sentaro i Vakana, stojeći kraj njenog groba, posmatraju izlazak punog meseca. Taj trenutak postaje tiha potvrda njenog duhovnog uticaja i podsećanje na cikličnost života, u kojoj se sećanje i prisustvo nastavljaju i nakon fizičkog odlaska.

Ugledao je sjajan pun mesec koji se uzdizao iznad obrisa ograde od božikovine s druge strane šikare, kao da se upravo rađa u tom trenutku i na tom mestu. „Oh!“, rekla je Vakana u čudu. Mesec se podizao, povremeno zaklonjen drvećem koje se njihalo na vetru, i prosipao svoje pulsirajuće zrake svetlosti po njima. Sentaro se okrenuo ka mladici trešnje i prošaputao: „Mesec je stigao.“ (Sukegava 2024: 251)

Kroz nenametljiv, ali slojevit pripovedni ton, roman otkriva kako pojedinac može pronaći utehu i osećaj smisla čak i u okruženju koje ga marginalizuje i opterećuje stigmom.

5. ZAKLJUČAK

Analiza romana *Slatka pasta od pasulja* Durijana Sukegave pokazuje kako književnost može osvetliti bolne posledice društvene stigmatizacije i institucionalne izolacije obolelih od Hansenove bolesti. Upravo kroz lik Tokue razotkriva se ljudska dimenzija obolelih, jer se njena ličnost ne svodi na identitet pacijentkinje koja je život provela u sanatorijumu, već na kompleksnu i stvaralačku individuu čije postojanje razbija ustaljene stereotipe i otvara prostor za saosećanje.

Sukegavino delo jasno pokazuje da stigma nije prirodna posledica bolesti, već društveno konstruisana kategorija koja proizlazi iz straha, neznanja i institucionalnih mera. Književnost se ovde pojavljuje kao protivteža, kao prostor gde oboleli dobijaju glas i gde se njihova ljudskost ponovo potvrđuje. Tokue nije predstavljena samo kao žrtva stigme, već kao osoba sa snovima, umećem i dostojanstvom, što otvara put ka drugačijem pogledu na obolele.

U budućnosti, prevazilaženje stigme zahteva višeslojni pristup u vidu obrazovanja, informisanja i kulturnog delovanja. Književnost, kao u ovom romanu, može igrati ključnu ulogu u promeni javnog narativa, jer pokazuje da oboleli nisu odvojeni od društva, već mu pripadaju jednako kao i svi drugi. Samo kroz ovakvu transformaciju moguće je stvoriti temelje inkluzije i omogućiti pacijentima da povrate mesto u zajednici bez diskriminacije.

LITERATURA

- Burns, S. L. 2004. Making illness into identity: Writing "leprosy literature" in modern Japan. *Japan Review* 16, 191–211.
- Burns, S. L. 2012. Rethinking "Leprosy Prevention": Entrepreneurial doctors, popular journalism, and the civic origins of biopolitics. *The Journal of Japanese Studies* 38(2), 297–323.
- Gussow, Z. i G. S. Tracy. 1970. Stigma and the leprosy phenomenon: The social history of a disease in the nineteenth and twentieth centuries. *Bulletin of the History of Medicine* 44(5), 425–449.
- Hirokawa, W. 2016. A colony or a sanatorium? A comparative history of segregation politics of Hansen's disease in modern Japan. U D. G. Wittner i P. C. Brown (ur.) *Science, technology, and medicine in the modern Japanese empire*. New York: Routledge, 117–129.
- Sato, H. 2002. Abolition of Leprosy Isolation Policy in Japan. *Policy Studies Journal* 30(1), 29–46.
- Sukegawa, D. 2024. *Slatka pasta od pasulja* (prev. B. Stamenković). Beograd: Vulkan izdavaštvo.
- Tanaka, K. M. 2016. "They are not human": Hansen's disease and medical responses to Hojo Tamio. U D. G. Wittner i P. C. Brown (ur.) *Science, technology, and medicine in the modern Japanese empire*. New York: Routledge, 130–146.
- Tsuruwaka, M. i R. Yokose. 2018. Barriers to promoting advance care planning for residents living in a sanatorium for Hansen's disease: A qualitative study of residents and staff in Japan. *Asian Bioethics Review* 10(3), 199–217. <https://doi.org/10.1007/s41649-018-0059-7>
- Yamao, H. et al. 2016. Spiritual well-being of aging Japanese survivors of Hansen's disease: How do individuals live energetically despite having experienced extreme situations? *Journal of Comprehensive Nursing Research and Care* 1, 105. <https://doi.org/10.33790/jcnrc1100105>

SUMMARY

STIGMA AND ISOLATION OF PATIENTS SUFFERING FROM HANSEN'S DISEASE IN JAPANESE LITERATURE THROUGH THE ANALYSIS OF THE NOVEL *AN (A SWEET BEAN PASTE)* BY DURIAN SUKEGAWA

This paper examines the themes of stigma and isolation surrounding leprosy, or Hansen's disease, in Japan, with particular emphasis on its literary representation in Durian Sukegawa's novel *Sweet Bean Paste*. Leprosy, historically associated with intense social stigma and institutional segregation of those affected, forms a distinct genre within Japanese literary tradition. Due to its visible physical changes and permanent scarring it causes, the disease has acquired a powerful symbolic meaning associated with impurity and divine punishment. This religious and cultural grounding, particularly through

the biblical term *Tsara'ath*, translated as "uncleanness", helped shape the perception of the afflicted as morally tainted individuals, thereby deepening their physical and social exclusion. During the 20th century in Japan, patients were forcibly confined to leprosaria for extended periods, which further shaped public perception of the disease and reinforced enduring patterns of discrimination. By examining the experiences of the marginalized character of Tokue in *Sweet Bean Paste*, a woman who spent almost her entire life in a leprosarium, this paper reveals how the novel reflects broader themes of societal rejection, solitude, ongoing societal impact of leprosy-related stigma. The novel opens up space for reflection on the possibilities of overcoming social barriers and transforming prejudice through empathy and human connection. By combining methods of literary analysis with historical research, the paper offers a nuanced understanding of how fiction and reality intersect to reveal the ongoing societal impact of leprosy-related stigma in Japan, tracing its impact on the portrayal of characters in literature, where those affected are often depicted as both physically and emotionally distanced from society. Through the lens of *Sweet Bean Paste*, this paper provides insight into the complex intersection of disease, stigma, and human relationships, offering a fresh perspective on the literary representation of leprosy and its implications for understanding societal attitudes toward marginalized communities. In this way, leprosy is redefined from a symbol of social isolation into a symbol of human resilience, with a profound impact on personal identity, emotional endurance, and the search for acceptance, thereby contributing to the contemporary understanding of the disease as a multifaceted phenomenon encompassing both the physical and psychological dimensions of human experience, as well as the dynamics of community.

KEYWORDS: Leprosy literature, *Sweet Bean Paste*, stigma, Hansen's disease, Japanese literature, isolation, Durian Sukegawa.

PODACI O ČLANKU:

Originalni naučni rad

Primljen: 9. oktobra 2024.

Ispravljen: 29. avgusta 2025.

Prihvaćen: 11. novembra 2025.